

Thy Have- og Plantningsforening

Af Karl Meldgaard, Hvidbjerg, Thyholm

Thy Have- og Plantningsforening blev stiftet på et møde afholdt på Hotel Royal i Thisted den 25. januar 1888. På dette første møde, hvor amtsfuldmægtig, senere herredsfoged i Vestervig, C. B. V. Hansen, motiverede hensigten med mødet, vedtoges med nogle ændringer det af sagfører Johnsen udarbejdede udkast til love for foreningen.

I § 1 står der: Foreningens formål er at fremme træplantning samt havebruget i Thy, først træplantningen navnlig omkring huse, gårde og marker, dernæst havebruget, særlig den del der giver materielt udbytte.

I hver sognekommune i Thy skulle der vælges en kredsforstander, der skulle videresende plante bestillingslisterne til formanden.

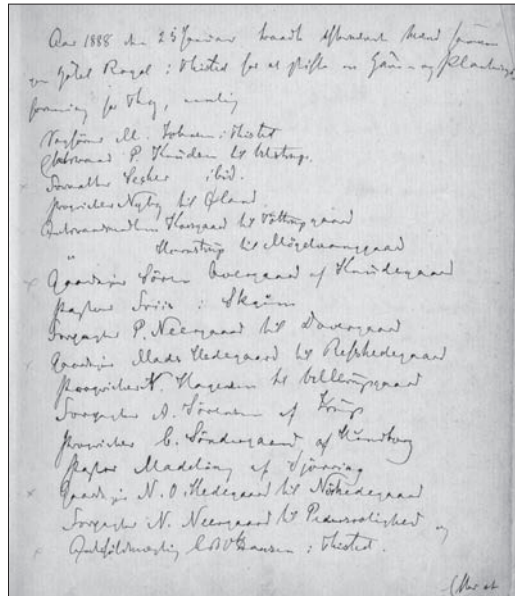
Det blev en forening der mødte en del skepsis i starten, men senere blev værdsat. Foreningen blev epokegørende for vores natur og klima, og dens arbejde bevirkede store ændringer i det thylandske landskab.

Da foreningen blev stiftet, var det i særlig grad amtsfuldmægtig C. B. V. Hansen, Thisted der var den drivende kraft i planlægningen af foreningen. Han havde også formålet at få dygtige og indflydelsesrige mænd som medstiftere og medarbejdere.

Hvem var han egentlig denne etatsråd Hansen, der havde en glødende interesse for plantningssagen, en interesse der i høj grad blev omsat i handling? Han var amtsfuldmægtig og amtsbogholder i Thisted fra 1876 – 1890. Herefter blev han udnævnt til By- og Herredsfoged på Mors, hvor han virkede i perioden fra 1890 til 1901. I denne periode medvirkede han til oprettelsen af Legindbjerg plantage. Fra 1901 og til 1908 var han herredsfoged i Vestervig.

Den nystartede forening tog straks energisk fat på arbejdet.

Allerede den 15. marts samme år afholdtes et offentligt møde i Thisted med Hedeselskabets daværende direktør, oberstløjtnant E. Dalgas

Protokolside fra starten af foreningen i 1888

som taler. Ved denne lejlighed blev der også holdt et instruktivt foredrag for foreningens nyvalgte kredsforstandere.

Mødet startede med at Dalgas blev udnævnt til æresmedlem af Thy Have- og Plantningsforening. Enrico Mylius Dalgas var militærmand med rang af oberst og stationeret på Viborg kaserne.

Krigen i 1864, hvor vi tabte den nordlige del af Sønderjylland, bragte reformatoren Dalgas frem i rampelyset. Han blev født i 1828 og døde i 1894 og blev meget kendt på de skelsættende ord, som fik betydning for hederne og landskabet i det hele taget i Danmark:

*For hvert et tab erstatning findes
hvad udad tabes, det skal indad vindes.*

Det var navnlig som stifter af Hedeselskabet, Dalgas blev kendt. Han havde en utrolig viden om opdyrkning og tilplantning af de jyske heder, om hvilke emner han fik udgivet bøger

*Enrico Mylius Dalgas.
Venligst udlånt af Hedeselskabet*

samt holdt utallige foredrag rundt omkring i landet.

I 1872 var han også medstifter af Det Jyske Haveselskab og argumenterede for, at en god have også krævede et godt læhegn.

Han prøvede også rent politisk at få indflydelse på udviklingen, blev valgt ind i Folketinget i 1876 for partiet Højre, men nedlagde efter få måneder sit mandat; det politiske arbejde passede ikke til hans temperament. Han var en mand med stor myndighed, parret med en stærk viden.

Dover Skov

Foreningen var meget aktiv lige fra starten. Den 21. maj i stiftelsesåret 1888 anmodede foreningen Thisted amtsråd om at indtræde som inte-

ressent i et påtænkt plantningsinteressentskab i Boddum – Ydby kommune omfattende 350 tdr. bygsædeland. Andragendet motiveredes med, at Hedeselskabet havde lovet at lønne en plantningsmand ved plantagen. I et møde den 25. maj vedtog amtsrådet at indtræde som interessent i plantningsselskabet og hertil i ti år at yde et beløb på 1000 kr. årligt.

Dermed var grundlaget for A/S Dover Plantage tilvejebragt, og den 15. september afholdtes stiftende generalforsamling i Ydby, ved hvilken lejlighed kommunen tegnede sig for et aktiebeløb på 2000 kr. medens de private aktionærer tegnede sig for aktier á 50 kr. hvilket beløb skulle indbetales med 5 kr. årlig i løbet af 10 år – et talende udtryk for pengenes værdi dengang.

De lodsejere som skulle afstå jord til plantagen indgik i en ordning med at tage aktier i plantagen som betaling for jorden. Bestyrelsen fik også Hedeselskabet med på ideen så det købte "Hovmarksgård" til skovridergård.

I 1889 anlagde foreningen et prøvehegn hos gårdejer Søren Overgaard, "Nørre Knudsgaard", Sennels, som også stod som en udmærket agitator for plantningssagen; senere blev der også lavet et prøvehegn i Hurup.

Den første planteskole i Thy

En anden mand som virkede for plantningssagen i Thy var gartner Kr. Poulsen.

Når man som ny mand kommer til Vestjylland skal man så hurtigt som muligt lære sig de særlige forhold som gør dig gældende også indenfor skovbrug og læplantning.

Gartner Poulsen købte i 1918 sit eget lille husmandssted ude i Hou og startede her egen planteskole. Allerede i 1922 begyndte han at levere planter til Thy Have- og Plantningsforening og vel at mærke vellykkede og interessante træarter, der passede godt i læhegnene og kunne stå for vestenvinden.

Gartner Poulsen er på forskellig vis blevet hædret for sin indsats som plantningsmand, idet han har fået medaljen "For Landboflid fra Foreningen af Jyske Landboforeninger". I 1940 fik han også af plantningsforeningen en sølv-ske.

Træfattige Thy

Det er kun tohundrede år siden, at haver var en sjældenhed i Thy, og skov overhovedet ikke fandtes. Man kunne gå fra sogn til sogn og knap finde et træ. Haver som de kendes i dag, traf man kun ved en del præstegårde og herregårde, men ellers var der kun enkelte forblæste pil og hyldebuske.

Det var den almindelige tro, at træer ikke kunne gro i Thy, dertil var vinden for barsk, havgusen for ond.

Thy Have- og Plantningsforening har navnet efter samarbejdet med Jysk Haveselskab, gennem hvilket man kunne få frugttræer til halv pris. Dette samarbejde varede ved til 1933, da træer og buske kunne fås i tilstrækkelig mængde fra thylandske planteskoler.

Som et eksempel på de årlige uddelinger, blev der i 1934 uddelt 2036 frugttræer og 2072 frugtbuske.

Først i 1900 tallet var landets økonomiske kår forbedret efter de forestående strenge tider, så også fra privat side blev der arbejdet på at fremme træplantningen.

To plantningsforeninger

Der eksisterede sådan set to foreninger. Den ene "Thy Have- og Plantningsforening" var fra 1888 og ejede nogle legater, og der var årligt et beløb til plantningssagens fremme. Den anden "Thy Plantningsforening" var startet i 1922 og fungerede bedre; det var den samme bestyrelse, der stod for begge foreninger.

Det var den første forening, der havde midlerne og den anden forening, som brugte dem. På grund af nogle udviklede fundats – bestemmelser, så måtte det fungere som to foreninger, medens der i realiteten kun var tale om en.

Loven om fundatsbestemmelser var stramme.

Det kunne realiseres, selvom det måske ikke altid var efter lovens bogstav. Der blev gjort mange forsøg på at få det lavet praktisk, men det strandede altid på fundatsbestemmelser, som er vanskelige at røre ved, idet ændringer både skal til amtsråd og ministerium, men senere i 1988 fik vi lov at lægge de to foreninger sammen, under navnet "Thy Plantningsforening af 1988".

Hvor kom så disse legater fra?

I 1889 fra sognepræst J. N. Sloth i Visby en gave på 100 kr.

1897 fra generalkonsul Pontoppidan Hamborg en aktie i Morsø Bank på 500 kr.

1900 modtager foreningen fra en anonym giver 5 aktier à 100 kr. i aktieselskabet "Steen Blicher".

1904 Sognepræst John Vogelius Stenstrup og hustru mindelegat på 5000 kr. i Kreditforenings obligationer.

1915 modtages fra sagfører Konsul Johnsen, Thisted et legat 2000 kr.

1959 testamenterede landinspektør Niels Smed Søndergaard 49.000 kr. i gode solide aktier.

1961 testamenterede Petrus Overgaard gården "Nr. Knudsgaard", Sennels, hvor der blev 70.000 kr. i behold.

I 1964 var foreningen ejer af 130.000 kr., vel nok den mest velhavende plantningsforening i Danmark.

Forklaringen på de store legater beskrives efterfølgende.

Engang i midten af 1950erne meddelte skovrider Jensen at landinspektør N. Smed Søndergaard, Thisted, havde talt om, at han eventuelt ville testamentere et beløb i form af aktier til Thy Have- og Plantningsforening, men det var et problem, at få fundatsen lavet tilfredsstillende.

Skovrideren rejste til Thisted flere gange for at drøfte det med Smed Søndergaard, og der blev lavet et udkast til fundats, men enighed mellem de to herrer kunne ikke opnås. Skovrideren henvendte sig så til formanden Poul Pedersen, Smerup, Thyholm og sagde at han nu var træt af at arbejde med den sag. Der gik ikke lang tid, så ringede Smed Søndergaard til Poul Pedersen, om han kunne komme til Thisted.

De snakkede en hel eftermiddag for at lave et udkast til en fundats, som ville være en god støtte til plantningssagen, hvis det kunne blive til virkelighed.

Meget interessant var det også for Poul Pedersen at sidde og drøfte sagen med en original inkarneret ungarl.

De blev enige om udformningen. Der var nu

lidt penge at arbejde med, og der blev givet tilskud til plantning ved sportspladser o.l.

Smed Søndergaard var en meget dygtig landinspektør, og der havde været optræk til, at han skulle have været indstillet til ridderkorset som fortjeneste for hans indsats i Thisted by og ved jordfordeling og andet. Resultatet blev, at han fik ridderkorset som han var meget stolt af.

Skovrider Jensen fik udgivet bogen ”Læ”

N. Smed Søndergaard havde nævnt den tanke, at de mange artikler som skovrider C. F. Jensen havde skrevet i dagspressen helt fra 1932 om læ og dets betydning for landbrug, havebrug, husdyr, bygninger m.v. egentlig burde samles og udgives i bogform.

Det var skovrideren selvfølgelig meget interesseret i, og samarbejdet mellem Søndergaard og C. F. Jensen kom atter i gang, og i sit testamente bestemte Smed Søndergaard, at legatet skulle forhøjes med 20.000 kr.

Bestyrelsen blev enig om, at den bedst kunne vise sin taknemlighed overfor Smed Søndergaards store gave til foreningen ved at virkelig gøre hans ønske om, at få C. F. Jensens artikler udgivet i bogform og tilegne bogen i mindet om N. Smed Søndergaard.

Bogen kom til at hedde ”Læ” og udkom i 2000 eksemplarer. Det kostede i alt 24.000 kr. at få bogen udgivet.

Universalarving til en gård

Det andet store legat kom som en stor overraskelse, da gårdejer Petrus Overgaard i ”Nr. Knudsgaard”, Sennels, i sit testamente gjorde Thy Have- og Plantningsforening til sin universalarving. Det vil sige, at Plantningsforeningen skulle have det der blev i behold, når testamentets øvrige bestemmelser var opfyldt.

Petrus Overgaard var ugift, og han havde fået den ide, at han på den måde bedst kunne ære sine forældre og særlig sin far, der havde været interesseret i plantning.

Han syntes han skyldte sin far så meget, da denne lod ham blive i fødegården på meget gode betingelser.

Efter Petrus Overgaards død i 1960 skulle gården sælges. Den var på ca. 70 td. sæde og

blev solgt til 300.000 kr. Der blev gjort nye lån i gården. Resultatet for plantningsforeningen blev ca. 70.000 kr. i 5 % kreditforeningsobligationer. Sagfører Hove, Thisted, blev overdraget at skrive skøde og sørge for at testamentets bestemmelser blev overholdt. Der var en lang liste med navne, mest gamle tjenestefolk, som skulle arve nogle hundrede kroner hver.

Mindestenen

Det blev også drøftet i bestyrelsen om man ikke burde vise sin taknemlighed overfor befolkningen omkring ”Nr. Knudsgaard”, og da der lå en stor sten ved fjorden på gårdens mark, syntes bestyrelsen, det ville være en god ide, at få den flyttet til en egnet plads ved gården.

Der skulle en inskription på stenen, og følgende blev indhugget i stenen.

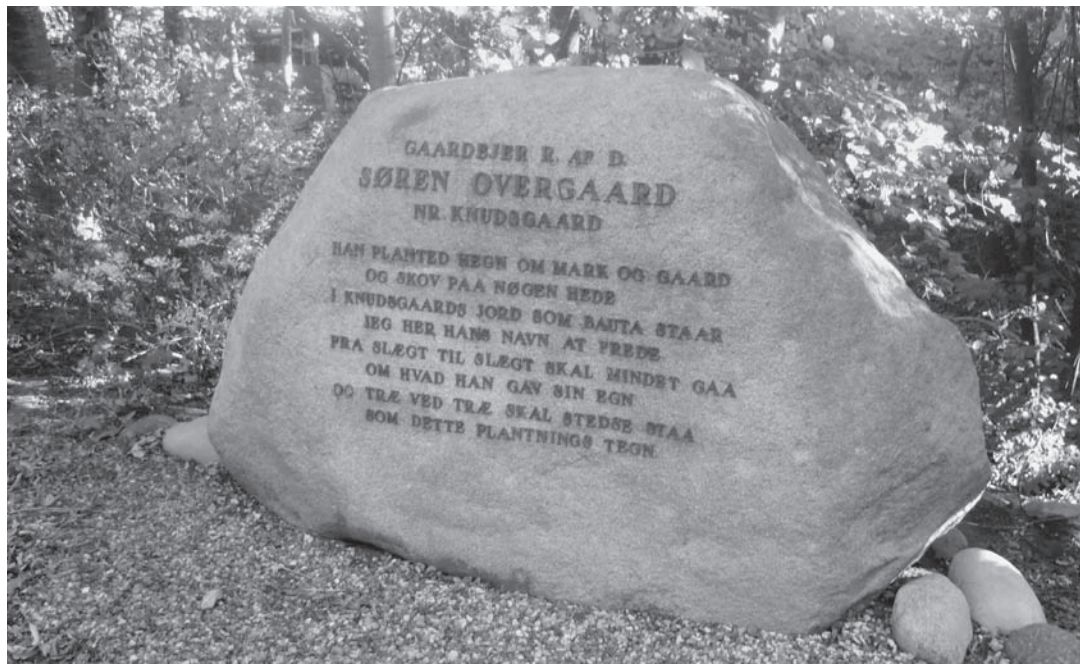
*Gårdejer R. af D. Søren Overgaard
Nr. Knudsgaard, Sennels
Han plantede Hegn om Mark og Gaard
og Skov på nogen Hede
I Knudsgaards Jord som Bauta står
jeg her hans navn at frede.
Fra Slægt til Slægt skal Mindet gå
om hvad han gav sin Egn
og Træ ved Træ skal stedse stå
som rette Plantnings Tegn.*

I 1950 blev et areal ved Oddesund tilplantet, som lå meget udsat for blæsten. Det resulterede i at ca. 50 meget attraktive sommerhusgrunde kunne udstykkes. En beplantning som Dyrslæge Toft, Thisted, var med til at planlægge.

Dialekt problemet

Som alle vidste dengang, kunne der jo ikke avles æbler langs kysten af Vestjylland på grund af klimaet.

Hvert år i oktober måned blev der holdt et stort hestemarked i Hvidbjerg. Så var der en frugtavl fra Fyn, der havde fået den tanke, at der var nok gode muligheder for salg af frugt sådan en dag. Han havde fået lov til at stille en salgsbod op foran et af husene på pladsen; han kom tidlig om morgenen, for at have frugtkasserne parate. Der blev efterhånden liv inde

Mindesten. Foto: Margrethe Holm Andersen.

i huset, og da konen kom udenfor, og så de mange kasser æbler, gav det et sæt i hende af forundring. Det fik fynboen til at sige, jeg kom vel ikke til at kyse dig (dialekt: forskrække dig). I det samme kom manden også ud, han opfattede det sådan at fynboen ville kysse konen, så han sprang hen og gav frugthandleren en ordentlig lussing, og der opstod håndgemæng og der blev først ro, da landbetjenten kom!

Ved Foreningens 50 års jubilæum i 1938 blev der udgivet et lille mindeskrift om Foreningens første 50 år, forfattet af daværende skovrider C. F. Jensen, som interesserede med fordel kan læse.

Der har altid været en skovrider tilknyttet foreningen

Regnskabet blev ført i mange år af skovfoged Knudsen Pedersen, Hurup, som også havde tilsyn med skovene. De to arbejdsledere K. Moth, Ydby, og K. Stoppe, Thisted, startede begge i det flyvende korps, derefter blev de konsulenter i læplantningslaugene helt frem til deres pensionering i 1980.

Nu er tiden løbet fra en plantningsforening, laugene har overtaget dens funktioner, som styres af regionerne.

Vores formue har inflationen udhulet, og administrationen er også blevet dyrere.

Bestyrelsen har i en menneskealder bestået af Erik Vendelboe, "Bubbel", Poul Karlshøj, Thisted, og Karl Meldgaard, Hvidbjerg, samt en repræsentant fra hver af de to landboforeninger.

Fonde kan man ikke sådan nedlægge, det skal gå igennem mange sagsbehandlere på alle mulige niveauer. Pengene skal gives til de ønsker, som legatets stiftere har bestemt.

Ved generalforsamlingen i marts måned 2007 blev det besluttet, at foreningen skulle nedlægges.

Det er vemodigt at nedlægge foreningen. Som det fremgår af historien var Thy Have- og Plantningsforening rig på begivenheder og resultater. En forening der har haft berøring med mange mennesker og givet grobund for et smukt landskab og som har en historie bag sig på 120 år.